Учебник. – СПб.: Изд-во «Союз», 2006. – 368 с. *Гильченок* Н.Л. Практикум по переводу с немецкого на русский. – Спб.: КАРО, 2006. – 368 с. *Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко* А.М. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с. *Огуй* О.Д. Актуальні проблеми німецько-українського перекладу. – Чернівці: Рута, 2004. – 256 с. *Рецкер* Я.И. Теория перевода и переводческая практика. М.: „Международные отношения", 1974.

КАЛУЖСЬКА Л.О.
(Мелітопольський держ. пед. ун-т)

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ

У роботі розглядаються особливості англомовного перекладу інтертекстуальних одиниць українського політичного тексту.

Сучасне українське суспільство знаходиться на етапі змін, які стосуються усіх соціальних прошарків та сфер діяльності. Необхідність самостійного розвитку держави вимагає від громадян постійного пошуку, апробації, відбору нових видів діяльності, форм та методів. Політична сфера не залишається осторонь такої тенденції і бурхливо розвивається як на рівні професійних політиків, так і медійних засобів, що мають вести моніторинг за владою. Глобалізація, необхідність актуалізації у якості суб'єкту міжнародної політики генерували потребу репрезентації української політичної комунікації на міжнародному рівні, що вимагає використання перекладу.

Переклад політичних текстів має широкий ряд проблем, які пов'язані із відтворенням таких одиниць як реалії, неологізми, образні одиниці. Сучачне перекладознавство активно вивчає проблеми перекладу політичного тексту: визначаються одиниці, що створюють труднощі, та розглядаються методи їх перекладу [Грачев 2006, Каліщук 2006, Старцева 2002, Третьякова 2006]. Інтертекстуальність є однією з проблем, яка притягує увагу перекладознавців всього світу: вторинність тексту перекладу, особливості перекладу прецедентних феноменів в постмодерністській прозі [Грек 2006, Денисова 2003, 2006]. Переклад прецедентних одиниць на матеріалі політичних текстів залишається уедостатньо дослідженим.

Метою роботи є висвітлення особливостей перекладу інтертекстуальних одиниць політичного тексту. Зазначена мета передбачає вирішення таких завдань:

- з'ясувати функцію інтертекстуальної одиниці в тексті;
- визначити статус одиниці щодо опозицій наявність / відсутність образності, культуроспеціфічність / некультуроспеціфічність образу.
- визначити звязок перекладацького методу від функції одиниці та статусу за зазначеними опозиціями.

Об'єктом роботи є інтертекстуальні одиниці в промовах політичних лідерах та аналітичних статтях на політичну тематику та їх відтворення в англомовних перекладах. Предметом роботи є прийоми перекладу зазначених інтетекстуальних одиниць.

В текстах політичних промов та аналітичних статей інтертекстуальні одиниці використовуються для створення референції до вихідного тексту та генерування певної оцінки суб'єктів політичної діяльності або самої діяльності. Декодування тексту, що містить інтертекстуальну одиницю вимагає притягнення вихідного тексту. Потрібно зазначити, що спостерігається використання інтертекстуальних одиниць для виконання експресивної функції. Такі одиниці також генерують оцінність, але декодування висловлення не потребує знання тексту джерела. Референція до вихідного тексту таких одиниць існує на рівні етимології, але не актуалізується в

тексті. Так, під час прес-конференції Л.Кучма порівнює детенізацію податків із цілиною, яку потрібно піднімати.

Детінізація податкової бази, в першу чергу щодо ПДВ, податок на прибуток підприємств і податок з доходів фізичних осіб ***- це справжня цілина, яку треба піднімати практично заново*** [Кучма 09.06.2004].

Висловлювання походить від назви роману М.Шолохова «Піднята цілина» або історичних подій в СРСР, але єдиний зв'язок з романом або історією, який може простежуватися у контексті, є імплікація складності, тяжкості такої діяльності. Тобто в цьому контексті одиниця функціонує як метафора і розкриття її значення не потребує притягнення вихідного тексту. Така особливість враховується при перекладі.

Переклад таких одиниць позначений врахуванням категорій наявність образності та культуроспеціфічність. Англомовне відтворення некультуроспецифічних образних одиниць позначене використанням прямого перекладу. Так, назва статі про призначення Ю.Тимошенко прем'єр –міністром України *«Лютнева революція»* є інтертекстуальною одиницею, яка містить референцію до бурхливих політичних подій у Російській імперії 1917 року. Але текст статті не містить ніяких референцій до подій 1917 року, не проводить аналогій сучасної політичної діяльності та повалення самодержавства. Тобто автор статті використав яскраву образну одиницю в сильний позиції для притягнення уваги читача. Більш того потрібно зазначити, що події, яким присвячено статтю, не є революційними и ми можемо констатувати порівняння цих подій з революцією. Використання одиниці як метафори дає підставу для її перекладу як образної одиниці. Перекладач калькував назву статті і не додав ніякої додаткової інформації, яка пояснює походження одиниці.

*«**Лютнева революція**»* **[**День 5.02.2005**]**

"The February Revolution" [The Day Weekly Digest 8.02.2005]

Цілковито виправданим є використання в перекладі одиниці *revolution,* семантика якої включає значення „фундаментальні зміни в політичному устрої" та "значні зміни".

Наступний приклад інтертекстуальної одиниці – "неінтертекста" міститься у статті, яка присвячена питанню встановлення в Одесі пам'ятника російській імператриці Катерині ІІ. Подія отримала широкий політичний резонанс та поділила суспільство на прихильників та супротивників встановлення. Опоненти увіковічення імператриці розглядають Катерину ІІ як антагоніста української державності. Висловлювання *Катерина ІІ як дзеркало української державності* містить референцію до статі В.Леніна „Лев Толстой як дзеркало російської революції", відомої кожному, хто отримав радянську освіту. Але знання змісту статті непотрібне при декодуванні висловлювання, у якому метафорична одиниця *дзеркало* передає значення „відображати". Окремо зазначимо, що висловлення винесено в підзаголовок статті, тобто має інтригувати читача.

Катерина ІІ ***як дзеркало української державності*** [День 30.10.2007]

В англомовному тексті представлено прямий переклад висловлювання на підґрунті належності значень метафоричних одиниць *дзеркало* (відображення яких-небудь явищ, процесів) / *mirror* (щось, що надає правдиве зображення, уявлення) до однієї концептосфери.

Catherine II ***as a mirror of Ukrainian statehood*** [The Day Weekly Digest 30.10.2007]

При перекладі культуроспеціфічних образних одиниць використовується комбінування прямих та непрямих способів. Заміна символу дозволяє створити критичну оцінку за допомогою образів відомих реципієнту приймаючої сторони. Так, після утвердження Ю.Тимошенко вдруге на посту прем'єр міністру України, лідерка звертається до українського народу з промовою, яка містить критику попередніх

урядів. За допомогою використання інтертекстуальної одиниці з епосу „Слово о полку Ігоревім" *плач Ярославни* здійснюється фемінізація поведінки політиків, яка експлуатує стереотип „воля, рішучість, холоднокровність - чоловічі якості". Проекція проявів „суто жіночої" поведінки на чоловіків політиків принижує їх статус. Інтертекстуальна одиниця втрачає зв'язок з вихідним текстом, оскільки в поемі Ярославна символізує позитивні жіночі якості – кохання, відданість.

*Це – **плач Ярославни** з приводу власної недієздатності та невміння* [Тимошенко 20.12.2007].

У перекладі міститься модифіковане англійське прислів'я *no use crying over spilt milk*, яке передає значення „розгубленність, жаль у відношенні чогось, що не можливо змінити" [Wilkinson 2002, 682]. Ця одиниця також дозволяє наділити політичних супротивників негативною рисою „слабкості", та відповідно генерувати негативну оцінку.

*It's like **crying over spilt milk** because of one's lack of professionalism and incompetence* [Тимошенко 20.12.2007].

Комбінування прямих та непрямих засобів полягає у збереженні образу *плач/ crying* та заміні культуроспеціфічного образу *Ярославна/ over spilt milk*.

Наступний приклад також демонструє заміну культуроспеціфічного компоненту таким, що є більш засвоєним приймаючою культурою. Так, наступне висловлювання, що міститься у зверненні Ю.Тимошенко до парламенту, реалізує критику корумпованості попередньої влади використанням конвергентної одиниці, в якій комбінується стале словосполучення *з чорного ходу* та прецедентна форма дитячого фольклору *"чорні" двері в чорних коридорах влади і неможливо буде з чорного ходу*.

*І тому я хочу звернутися до бізнесу, щоб у вас не було відчуття, що, якщо **закриються "чорні" двері в чорних коридорах влади і неможливо буде з чорного ходу** зайти до влади, то це є крах всіх надій, сподівань і бізнесу Нічого подібного. Уряд буде допомагати вам на кожному кроці, але не кожному окремо, а створенням єдиних правил для всіх. І ви будете бачити це і будете впевнені, що виключень з цього правила існувати не буде.* [Тимошенко 4.02.2005].

У перекладі відтворено негативну семантику *"чорні" двері -"black doors"*, оскільки одиниці *чорний/ black* мають потенційну сему „поганий, злий". Плеоназм, який створює референцію до дитячого фольклору, у перекладі опущено. Метафора поширюється для відтворення позитивної оцінки „своїх " *we are going to lock those doors.*

*I want to appeal to business: get rid of the feeling **that with our coming all "black doors" well be locked and your hopes and dreams aftermath**. Yes, we are going to lock those doors, but the government is to support business at every step, all and sundry* [Тимошенко 4.02.2005].

Стаття, що присвячена проблемам становлення незалежної української журналістики, має підзаголовок, що містить запозичену з народної казки одиницю *Хто, хто в хатці живе*.

***Хто, хто в хатці живе** під виглядом «незалежної журналістики»?* [День 8.04.2005]

Критика української журналістики здійснюється завдяки іронічності висловлювання, яка створюється притягненням дитячого прецедентного тексту, але в тексті статті не актуалізуються ніякі інші зв'язки з казкою. Основна мета висловлювання порушити питання про сутність явища, яке має певну оболонку, вигляд. З цієї позиції висловлювання може бути інтерпретоване як метафора дому. Саме до такої інтерпретації удається перекладач, який зберігає форму висловлювання та метафору дому але використовує інший образ, засвоєний приймаючою культурою – *facade* (щось, що надає видимість благополуччя, успішності певної діяльності, у той

час як реальний стан є іншим) [Wilkinson 2002, 645]. Використання одиниці *facade* дозволяє генерувати негативну оцінку в тексті перекладу.

Who is hiding behind the facade *of independent journalism?* [The Day Weekly Digest 19.04.2005]

Переклад інтертекстуальних одиниць з неактуалізованою референцією до джерела визначається опозиціями наявність / відсутність образності, культурспеціфічність / некультуроспеціфічність образу. Англомовне відтворення образних некультуроспеціфічних одиниць позначене використанням прямого перекладу. При перекладі образних культуроспеціфічних одиниць доречне використання комбінування прямих та непрямих методів перекладу.

Окремого дослідження вимагають особливості перекладу культурно історичних алюзій, одиниць, які запозичені з політичної комунікації та художньої літератури.

Література

Алексеева И.С. Феномен вторичности текста и его место в транслатологии // Университетское переводоведение. Вып. 5. Материалы V Международной научной конференции по переводоведению «Фёдоровские чтения». – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2004. – 413 с. – С.13-19 *Грачев Г.В.* К вопросу о передаче национально-культурных коннотаций при переводе общественно-политических текстов// Университетское переводоведение. Вып.7. Материалы VII международной научной конференции по переводоведению «Федоровские чтения». – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2006. – 640 с. – С.143-149 Грек Л.В. *Інтертекстуальність як проблема перекладу (на матеріалі англомовних перекладів* української постмодерністської прози) : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. філол. н.: 10.02.16. - К., 2006.- 19 с. *Денисова Г.* В мире интертекста: язык, память, перевод / Предисловие С. Гардзонио; Предисловие Ю.Н. Караулова. – М.: Азбуковник, 2003. – 298 с. *Денисова Г.* Чужой среди своих: к вопросу о переводе художественных фильмов и их восприятия в рамках иноязычного культурного пространства// Университетское переводоведение. Вып.7. Материалы VII международной научной конференции по переводоведению «Федоровские чтения». – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2006. – 640 с. – С.149-165 *Каліщук Д.М.* Лінгвокультурні особливості перекладу політичного дискурсу// Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. № 11(95)' Том 1.-2006. – 202 с. – С. 153-159 *Старцева Г.А.* Проблемы перевода метафор в политическом дискурсе // Университетское переводоведение. Вып. 3. Материалы III Международной научной конференции по переводоведению «Фёдоровские чтения». – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2002. – 608 с. – С.472-477 *Третьякова Т.П.* Политический текст как предмет переводоведения // Университетское переводоведение. Вып.7. Материалы VII международной научной конференции по переводоведению «Федоровские чтения». – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2006. – 640 с. – С. 508-513 *Wilkinson P.R.* Thesaurus of Traditional English Metaphors. Second edition. –London and New York: Routledge, 2002. –2009 p.

КИСЛИЦЫНА Н.Н.
(Таврический нац. ун-т им. В.И. Вернадского)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПОНЕНТНОГО АНАЛИЗА В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА
(на материале английского, украинского и русского языков)

Идея разложения лексического значения слова на элементарные смысловые единицы, обладающие планом содержания и выражаемые с помощью метаязыка, получила название компонентного анализа.

Компонентный анализ (КА) возник в середине двадцатого века и успешно применяется при исследовании лексики, грамматики и синтагматики. Процедуры КА